

Sygn. akt V ACa 113/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 lutego 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie V Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Edyta Jefimko (spr.)

Sędziowie: SA Marzena Miąskiewicz

SA Robert Obrębski

Protokolant: Aleksandra Napórkowska

po rozpoznaniu w dniu 13 lutego 2019 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa T. E.

przeciwko A. B.

o ustalenie i zapłatę odszkodowania w kwocie 550.000 zł

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 12 września 2017 r., sygn. akt IV C 1247/15

1. uchyla zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym w części obejmującej roszczenie o ustalenie, że T. E. skutecznie odstąpił od umowy z dnia 12 listopada 2007 r. wskutek oświadczenia złożonego w dniu 23 października 2015 r., i w tym zakresie pozew odrzuca,

2. oddala apelację w pozostałej części.

Marzena Miąskiewicz Edyta Jefimko Robert Obrębski

Sygn. akt V ACa 113/18

UZASADNIENIE

Pozwem skierowanym przeciwko A. B., T. E. wniósł o:

- uznanie umowy zawartej w dniu 12 listopada 2007 r. pomiędzy nim i A. M. a A. B., przed notariuszem A. P. za numerem repertorium A 6102/2007 za nieważną,
- ewentualnie na wypadek oddalenia w/w powództwa ustalenie, że on i żona A. M. skutecznie odstąpili od w/w umowy, na skutek oświadczenia złożonego w dniu 29 września 2010 r.,
- zasądzenie kosztów procesu.

W piśmie procesowym wniesionym dnia 19 maja 2016 r. powód rozszerzył powództwo i wniósł o:

1. na wypadek nieuwzględnienia w/w żądań o ustalenie, że on i żona A. M. skutecznie odstąpili od w/w umowy, na skutek oświadczenia złożonego w dniu 23 października 2015 r.,

2. na wypadek nieuwzględnienia w/w żądań o zasądzenie na jego rzecz następujących kwot:

-50.000 zł tytułem odszkodowania,

-500.000 zł tytułem odszkodowania w postaci utraconych korzyści,

-300.000 zł tytułem zadośćuczynienia.

W odpowiedzi na pozew A. B. wniósł o odrzucenie pozwu, ewentualnie o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie kosztów procesu według norm przepisanych.

Postanowieniem z dnia 3 listopada 2016 r. Sąd odrzucił pozew o ustalenie nieważności umowy i o ustalenie skuteczności odstąpienia od umowy na skutek oświadczenia złożonego w dniu 29 września 2010 r.

Na rozprawie w dniu 12 września 2017 r. żądanie o zasądzenie zadośćuczynienia w kwocie 300.000 zł zostało wyłączone do odrębnego rozpoznania.

Wyrokiem z dnia 12 września 2017 r. - Sąd Okręgowy w Warszawie

I. oddalił powództwo o ustalenie,

II. oddalił powództwo o zapłatę,

III. zasądził od T. E. na rzecz A. B. kwotę 3.617 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Powyższy wyrok Sąd Okręgowy wydał na podstawie następujących ustaleń faktycznych i wniosków:

Decyzją z dnia 27 czerwca 1995 r. Wójt Gminy M. ustalił warunki zabudowy i zagospodarowania terenu dla inwestycji- budowa budynku produkcyjno – usługowego na działce o numerze (...) położonej w M. przy ulicy 11-go listopada. Decyzją z dnia 1995 r. zatwierdzono projekt budowy w/w budynku – montownia oraz sprzedaż raketek do tenisa stołowego.

W dniu 25 kwietnia 2006 r. A. B. zawarł z Kancelarią Prawa Gospodarczego spółką z ograniczoną odpowiedzialnością w W. umowę zlecenia, na mocy której zlecił prowadzenie spraw spornych, jakie toczył z współwłaścicielem nieruchomości stanowiącej działkę gruntu o numerze ewidencyjnym (...), położonej w M., J. F. (1).

W dniu 12 listopada 2007 r. została zawarta pomiędzy małżonkami T. E. i A. M. (kupującymi) a A. B. (sprzedającym) umowa sprzedaży i ustanowienia hipoteki. Na mocy tej umowy doszło do sprzedaży udziałów w wysokości po 1/4 części w prawie własności zabudowanej nieruchomości stanowiącej działkę gruntu o numerze ewidencyjnym (...), położonej w M. za cenę 175.000 zł. T. E. i A. M. nabyli udziały do swoich majątków osobistych.

Pismem z dnia 19 grudnia 2007 r. T. E., A. M. i J. F. (1) wnieśli o zalegalizowanie samowoli budowlanej w postaci budynku posadowionego na w/w nieruchomości.

W dniu 19 maja 2008 r. T. E. otrzymał od J. F. (1) klucze do posesji i obiektu zlokalizowanego w M. przy ulicy 11-go listopada 4a.

Decyzją z dnia 23 listopada 2008 r. Wójt Gminy M. nakazał J. F. (2) wykonanie czynności w celu doprowadzenia wykonanych robót budowlanych przy budynku produkcyjno – usługowym do stanu zgodnego z prawem.

W pismach z dnia 28 grudnia 2009 r., skierowanych do A. B., A. M. i T. E. złożyli oświadczenie o uchyleniu się od skutków oświadczenia woli, zawartego w akcie notarialnym repertorium A numer (...) z dnia 12 listopada 2007 r., w związku z wprowadzeniem ich w błąd co do stanu posiadania nieruchomości, będącej przedmiotem w/w umowy, tj. możliwości fizycznego wydania nieruchomości w dniu podpisania umowy.

Umową z dnia 1 lutego 2010 r. w/w strony przedłużyły termin zapłaty ceny oraz T. E. i A. M. cofnęli swoje oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu.

Pismem z dnia 8 września 2010 r. Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego w P. poinformował A. M., że decyzja o pozwoleniu na budowę budynku znajdującego się na w/w nieruchomości (budynku produkcyjno-usługowego) została uchylona, oraz że stwierdzono nieważność decyzji udzielającej pozwolenie na użytkowanie w/w budynku. Wskazano, iż konsekwencją powyższego jest brak uregulowania stanu prawnego tego budynku.

W dniu 29 września 2010 r. T. E. i A. M. złożyli w formie aktu notarialnego oświadczenie o odstąpieniu od umowy sprzedaży zawartej w dniu 12 listopada 2007 r., na podstawie art. 560 k.c., w wykonaniu uprawnienia z tytułu rękojmi w związku z wadą prawną i fizyczną budynku, stanowiącego część składową nieruchomości, zmniejszającymi wartość udziału w nieruchomości oraz w związku z tym, że rzecz sprzedana nie ma właściwości, o których sprzedający zapewniał kupujących.

Decyzją numer (...) z dnia 28 stycznia 2011 r. Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego w P. nakazał M. F., A. M. i T. E. całkowitą rozbiórkę budynku produkcyjno-handlowego na działce o numerze (...), położonej w M. przy ulicy 11-go listopada.

Pismem z dnia 20 marca 2011 r. A. M. wezwała A. B. do stawienia się w dniu 12 kwietnia 2011 r. u notariusza A. F. celem rozwiązania umowy sprzedaży z dnia 12 listopada 2007 r.

W dniu 12 kwietnia 2011 r. u w/w notariusza stawili się T. E. i A. M. celem rozwiązania w/w umowy. Z uwagi na niestawiennictwo A. B. do rozwiązania umowy nie doszło.

Decyzją numer (...) z dnia 12 września 2011 r. (...) Wojewódzki Inspektor Nadzoru Budowlanego stwierdził nieważność decyzji Wójta Gminy M. z dnia 23 listopada 2008 r. Następnie jednak, na skutek postępowania wszczętego z urzędu, w/w organ wydał w dniu 28 lutego 2012 r. decyzję odmawiającą stwierdzenia nieważności w/w decyzji Wójta Gminy M..

W dniu 23 października 2015 r. T. E. i A. M. złożyli w formie aktu notarialnego oświadczenie o odstąpieniu od umowy sprzedaży zawartej w dniu 12 listopada 2007 r.:

1. na podstawie art. 560 k.c. w wykonaniu uprawnienia z tytułu rękojmi w związku z wadą prawną i fizyczną budynku, stanowiącego część składową nieruchomości, zmniejszającymi wartość udziału w nieruchomości oraz zmniejszającymi jego użyteczność ze względu na cel w umowie oznaczony oraz w związku z tym, że rzecz sprzedana nie ma właściwości, o których sprzedający zapewniał kupujących,
2. na podstawie art. 492 k.c. wobec zwłoki sprzedającego w wydaniu niewadliwego przedmiotu umowy.

Decyzją numer (...) z dnia 22 marca 2016 r. Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego stwierdził wykonanie obowiązku nałożonego decyzją Wójta Gminy M. z dnia 23 listopada 2008 r.

Podstawą poczynionych przez Sąd Okręgowy ustaleń faktycznych były zgromadzone w aktach sprawy dokumenty, których prawdziwość i wiarygodność nie nasuwała żadnych wątpliwości i nie była kwestionowana przez strony. Natomiast wnioski dowodowe zgłoszone przez powoda zostały oddalone, bowiem nie miały one znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Przedmiotem rozstrzygnięcia w zaskarżonym wyroku były żądania:

1. ustalenie, że T. E. i A. M. skutecznie odstąpili od umowy zawartej w dniu 12 listopada 2007 r. z A. B. przed notariuszem A. P. za numerem repertorium (...), wskutek oświadczenia złożonego w dniu 23 października 2015 r.,
2. na wypadek nieuwzględnienia w/w żądania o zasądzenie na rzecz T. E. następujących kwot:
 - a. 50.000 zł tytułem odszkodowania,
 - b. 500.000 zł tytułem odszkodowania w postaci utraconych korzyści.

Podstawę żądania o ustalenie stanowił art. 189 kpc. W świetle tego przepisu interes prawny, jako przesłanka powództwa o ustalenie, która, w sposób niezależny od innych wymaganych przez prawo materialne lub procesowe okoliczności, warunkuje określony skutek tego powództwa, należy do grupy przesłanek merytorycznych. Warunkiem badania zasadności żądania powoda jest istnienie po jego stronie interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c. Brak interesu prawnego w rozumieniu art. 189 kpc ma miejsce wówczas, gdy stan niepewności prawnej może być usunięty w drodze dalej idącego powództwa o świadczenie (ewentualnie innego powództwa).

Sąd Okręgowy uznał, że powodowi przysługuje roszczenie dalej idące, tj. roszczenie o zwrot zaliczki, jaką uiścił przy zawarciu umowy sprzedaży. W toku tego procesu może powoływać się na odstąpienie od umowy wskutek oświadczenia złożonego w dniu 23 października 2015 r. W konsekwencji przyjął, że po stronie powodowej zachodził brak interesu prawnego do wytoczenia powództwa. Powyższe wykluczyło badanie przez Sąd merytorycznej zasadności zgłoszonego powództwa.

Swoje roszczenie o zapłatę odszkodowania w łącznej kwocie 550.000 zł powód wywodził z odstąpienia od umowy i poniesienia w związku z tym szkody, zarówno w postaci szkody rzeczywistej, jak również utraconych korzyści. Powoływał się w tym zakresie na odstąpienie od umowy w związku z wadami rzeczy sprzedanej, jak również na odstąpienie w oparciu o art. 492 k.c.

Sąd Okręgowy stwierdził, iż odstąpienie przez powoda od umowy na podstawie przepisów o rękojmi za wady rzeczy uznać należało za nieskuteczne, gdyż zostało złożone po upływie terminu z art. 568 § 3 k.c., który stanowi, iż w terminie roku, licząc od dnia stwierdzenia wady, kupujący może złożyć oświadczenie o odstąpieniu od umowy albo obniżeniu ceny z powodu wady rzeczy sprzedanej. Jeżeli kupujący żądał wymiany rzeczy na wolną od wad lub usunięcia wady, bieg terminu do złożenia oświadczenia o odstąpieniu od umowy albo obniżeniu ceny rozpoczyna się z chwilą bezskutecznego upływu terminu do wymiany rzeczy lub usunięcia wady.

O wadach nabytej nieruchomości powód wiedział najpóźniej już w chwili złożenia oświadczenia z dnia 29 września 2010 r. Termin roku upłynął w dniu 29 września 2011 r., a zatem cztery lata przed złożeniem oświadczenia z dnia 23 października 2015 r..

Sąd Okręgowy wskazał, iż odnośnie do oświadczenia o odstąpieniu od umowy, złożonego w dniu 29 września 2010 r., wypowiedział się Sąd Okręgowy w Warszawie w sprawie sygn. akt IV C 526/13, oddalając powództwo o ustalenie, że T. E. skutecznie odstąpił od umowy sprzedaży na skutek oświadczenia z dnia 29 września 2010 r. Rozstrzygnięciem tym Sąd był związany (art. 365 § 1 k.p.c.).

W konsekwencji Sąd Okręgowy stwierdził, iż powód nie odstąpił skutecznie od umowy sprzedaży w oparciu o przepisy o rękojmi za wady rzeczy sprzedanej.

Z kolei w oświadczeniu o odstąpieniu od umowy wyraźnie wskazano, że jego podstawę stanowi przepis art. 492 kc. Zgodnie z jego treścią, jeżeli uprawnienie do odstąpienia od umowy wzajemnej zostało zastrzeżone na wypadek niewykonania zobowiązania w terminie ściśle określonym, strona uprawniona może w razie zwłoki drugiej strony odstąpić od umowy bez wyznaczenia terminu dodatkowego. To samo dotyczy wypadku, gdy wykonanie zobowiązania przez jedną ze stron po terminie nie miałyby dla drugiej strony znaczenia ze względu na właściwości zobowiązania albo ze względu na zamierzony przez nią cel umowy, wiadomy stronie będącej w zwłoce.

W umowie sprzedaży z dnia 12 listopada 2007 r. nie zastrzeżono dla żadnej ze stron uprawnienia do odstąpienia od umowy. Zatem odstąpienie dokonane w oparciu o art. 492 k.c. Sąd Okręgowy uznał za bezskuteczne.

Równocześnie Sąd podkreślił, iż gdyby – wbrew sformułowaniu zawartemu w oświadczeniu o odstąpieniu od umowy – przyjąć, że podstawę odstąpienia od umowy stanowił przepis art. 491 kc, to i tak odstąpienie to byłoby bezskuteczne. Jak wynika z treści przepisu art. 491 § 1 k.c. warunkiem odstąpienia od umowy jest wyznaczenie drugiej stronie umowy odpowiedniego dodatkowego terminu do wykonania umowy z zagrożeniem, iż w razie bezskutecznego upływu wyznaczonego terminu będzie uprawniona do odstąpienia od umowy. Powód nie wykazał, aby taki dodatkowy termin pozwanemu wyznaczył.

Jednak nawet w razie przyjęcia skutecznego odstąpienia powoda od umowy, powództwo o odszkodowanie i tak podlegało oddaleniu.

Zgodnie z przepisem art. 566 § 1 k.c., jeżeli z powodu wady fizycznej rzeczy sprzedanej kupujący złożył oświadczenie o odstąpieniu od umowy albo obniżeniu ceny, może on żądać naprawienia szkody, którą poniósł przez to, że zawarł umowę, nie wiedząc o istnieniu wady, choćby szkoda była następstwem okoliczności, za które sprzedawca nie ponosi odpowiedzialności, a w szczególności może żądać zwrotu kosztów zawarcia umowy, kosztów odebrania, przewozu, przechowania i ubezpieczenia rzeczy oraz zwrotu dokonanych nakładów w takim zakresie, w jakim nie odniósł korzyści z tych nakładów. Nie uchybia to przepisom o obowiązku naprawienia szkody na zasadach ogólnych. Podobna regulacja odnosi się do odpowiedzialności za wadę prawną rzeczy (art. 574 § 1 k.c.).

W myśl zaś przepisu art. 494 § 1 zd. 2 k.c. strona, która odstępuje od umowy, może żądać nie tylko zwrotu tego, co świadczyła, lecz również na zasadach ogólnych naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania.

Podstawę odpowiedzialności odszkodowawczej w przypadku odstąpienia od umowy stanowi przepis art. 471 § 1 k.c., w myśl którego dłużnik obowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Jeżeli ze szczególnego przepisu ustawy albo z czynności prawnej nie wynika nic innego, dłużnik odpowiedzialny jest za niezachowanie należytej staranności (art. 472 k.c.).

W świetle powyższego przesłankami odszkodowawczej odpowiedzialności kontraktowej są: 1) niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania, 2) powstanie szkody oraz 3) adekwatny związek przyczynowy pomiędzy naruszeniem przez dłużnika więzi zobowiązaniowej a szkodą wierzyciela. Wszystkie te przesłanki muszą być spełnione kumulatywnie. Jednak powód nie wykazał faktu poniesienia szkody.

W przypadku żądania o zapłatę odszkodowania w kwocie 50.000 zł z tytułu szkody rzeczywistej ograniczył się do wskazania, że szkoda wynika z kosztów, jakie poniósł w związku z niewykonaniem zobowiązania w terminie. Nie sprecyzował przy tym, o jakie koszty chodzi i nie wykazał ich wysokości (wskazał jedynie, że zestawienie kosztów przedstawi później, czego jednak nie uczynił).

Powód domagał się także zapłaty odszkodowania w kwocie 500.000 zł z tytułu utraconych korzyści, podnosząc, iż żona planowała prowadzić w budynku znajdującym się na nieruchomości zajęcia muzyczne, on zaś miał prowadzić w budynku archiwum.

Sąd Okręgowy wskazał, iż powód i jego żona na mocy umowy z dnia 10 lutego 2004 r. wyłączyli wspólność ustawową małżeńską. W związku z tym dochody z działalności gospodarczej jego żony wchodzi tylko i wyłącznie do jej majątku osobistego. Powód nie miał zatem legitymacji czynnej procesowej do dochodzenia odszkodowania z tego tytułu, żona powoda została zawiadomiona o toczącym się procesie i nie przystąpiła do sprawy w charakterze powódki.

Ponadto powód nie wykazał wysokości szkody, jaką poniósł z tytułu utraconych korzyści. Nie sprecyzował również w czym te korzyści miałyby się przejawiać i nie przedstawił ich wyliczenia. Co prawda złożył wniosek o dopuszczenie

dowodu z opinii biegłego, ale nie złożył żadnych dokumentów, w oparciu o które biegły miałby te korzyści ustalić. Powyższe skutkowało oddaleniem wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego.

Z uwagi na powyższe okoliczności Sąd Okręgowy oddalił powództwo, orzekając o kosztach procesu na podstawie art. 98 kpc.

Apelację od wyroku złożył powód, zaskarżając orzeczenie Sądu Okręgowego w całości na podstawie następujących zarzutów:

1. sprzeczności wyroku z prawem, zasadami współżycia społecznego i logiką,
2. pozbawienia powoda prawa do rzetelnego procesu wskutek odmowy przez sąd pierwszej instancji zbadania istoty sprawy, czyli rozstrzygnięcia, czy jest on właścicielem nabytego udziału w prawie własności zabudowanej nieruchomości oraz czy nabyte prawo jest obciążone wadą prawną,
3. bezzasadnego uznania, że T. E. nie udowodnił wysokości utraconych korzyści, w sytuacji gdy na powyższą okoliczność został zgłoszony dowód z opinii biegłego.

W oparciu o powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania za instancję odwoławczą.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Sąd drugiej instancji zobowiązany jest do wydania postanowienia o charakterze formalnym w przypadku, gdy istnieją przeszkody do merytorycznego rozpoznania sprawy. Zgodnie z art. 386 § 3 k.p.c. jeżeli pozew ulega odrzuceniu albo zachodzi podstawa do umorzenia postępowania, sąd drugiej instancji uchyla wyrok oraz odrzuca pozew lub umarza postępowanie. Przed sądem drugiej instancji pozew ulega odrzuceniu w razie braku jednej z przesłanek procesowych; przyczyny te nie różnią się niczym od przyczyn odrzucenia pozwu przez sąd pierwszej instancji.

Jedną z przeszkód procesowych, uniemożliwiających merytoryczne rozpoznanie sprawy, jest stan zawisłości sporu. Jak bowiem stanowi art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. sąd odrzuci pozew, jeżeli o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami sprawa jest w toku. Sąd drugiej instancji obowiązany jest badać istnienie (nieistnienie) tej przeszkody procesowej z urzędu.

Zawisłość sporu, która powstaje z momentem doręczenia pozwu pozwanemu (art. 192 k.p.c.), uniemożliwia rozpatrywanie późniejszej sprawy o to samo roszczenie między tymi samymi stronami. Dlatego pozew wniesiony w sprawie, która później niż pierwsza stała się sprawą zawisłą, musi ulec odrzuceniu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 1971 r., II CZ 59/71, OSNCP 1971/12/226).

W piśmie procesowym wniesionym do Sądu Okręgowego w dniu 19 maja 2016 r. powód zmienił powództwo w rozpoznawanej sprawie i wniósł o ustalenie, że on i żona A. M. skutecznie odstąpili od umowy zawartej z pozwanym w dniu 12 listopada 2007 r. wskutek oświadczenia złożonego w dniu 23 października 2015 r.

Sąd pierwszej instancji nie dostrzegł, iż zachodziła przeszkoda procesowa do rozpoznania tego roszczenia w postaci stanu zawisłości sporu – art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. Wskazać należy bowiem, iż jak wynika z akt sprawy Sądu Rejonowego dla m.st. stołecznego Warszawy, toczącej się z powództwa T. E. przeciwko A. B. o zapłatę, sygn. akt I C 912/11 również w dniu 19 maja 2016 r. (k. 470 sygn. akt I C 912/11) T. E. dokonał w tej sprawie zmiany powództwa o zwrot ceny uiszczonej w związku z zawarciem z pozwanym w dniu 12 listopada 2007 r. umowy sprzedaży, poprzez wskazanie nowej podstawy faktycznej dochodzonego roszczenia, tj. faktu skutecznego odstąpienia od tej umowy wskutek oświadczenia złożonego w dniu 23 października 2015 r. Pismo procesowe, w którym dokonana została zmiana powództwa, zostało doręczone pełnomocnikowi pozwanego w dniu 24 maja 2016 r. (k. 493 sygn. akt I C 912/11).

Natomiast w rozpoznawanej sprawie pismo procesowe, (również wniesione do sądu pierwszej instancji w dniu 19 maja 2016 r.), w którym powód zmienił powództwo, domagając się ustalenia, że on i żona A. M. skutecznie odstąpili od umowy zawartej z pozwanym w dniu 12 listopada 2007 r. wskutek oświadczenia złożonego w dniu 23 października 2015 r., zostało doręczone pozwanemu A. B. później niż pismo w sprawie sygn. akt I C 912/11, bo dopiero w dniu 25 lipca 2016 r. (k. 166).

W ocenie Sądu Apelacyjnego pomiędzy powództwem o świadczenie (o zwrot ceny uiszczonej w związku z zawarciem z pozwanym w dniu 12 listopada 2007 r. umowy sprzedaży, którego podstawę faktyczną stanowi oświadczenie z dnia 23 października 2015 r. o odstąpieniu od umowy sprzedaży), a powództwem o ustalenie, (że powód skutecznie odstąpił od umowy zawartej z pozwanym w dniu 12 listopada 2007 r. wskutek oświadczenia złożonego w dniu 23 października 2015 r.), zachodzi tożsamość przedmiotowa, w rozumieniu art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., bowiem żądanie zasądzenia mieści w sobie implicite żądanie ustalenia. Skoro podstawą roszczenia o zwrot ceny jest fakt skutecznego odstąpienia od umowy w wyniku oświadczenia złożonego przez powoda w dniu 23 października 2015 r., to zasądzenie świadczenia będzie wymagało uprzedniego ustalenia, iż odstąpienie od umowy było skuteczne.

Identyczność roszczeń jako przesłanka stanu sprawy w toku występuje wtedy, gdy żądania obu pozwów i ich podstawy faktyczne są te same. Innymi słowy, gdy identyczny jest nie tylko przedmiot procesów, ale podstawa faktyczna i prawna obydwu sporów. W takim wypadku gdy wystąpiono wcześniej z powództwem o świadczenie, to niedopuszczalne jest późniejsze powództwo o ustalenie jako dotyczące żądania nie innego, lecz tylko węższego co do zakresu. Zasądzenie świadczenia, wymaga bowiem uprzedniego przesądzenia zasady jego istnienia, tj. bytu stosunku prawnego, z którego ono wynika (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2011 r., III CSK 138/11, Lex nr 1109267, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1 czerwca 2011 r., II CSK 427/10, Lex nr 884996, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 1971 r., II CZ 59/71, Lex nr 1280).

Z uwagi na powyższe Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 3 k.p.c. w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym w części obejmującej roszczenie o ustalenie, że T. E. skutecznie odstąpił od umowy z dnia 12 listopada 2007 r. wskutek oświadczenia złożonego w dniu 23 października 2015 r. i w tym zakresie pozew odrzucił.

O odrzuceniu pozwu Sąd Apelacyjny orzekł postanowieniem zawartym w punkcie 1 sentencji wydanego wyroku (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 października 1999 r., III CKN 693/98, OSNC 2000/4/73).

Odrzucenie pozwu w części nie wymagało zmiany rozstrzygnięcia o kosztach procesu za pierwszą instancję, bowiem także w przypadku wydania orzeczenia formalnego znajduje zastosowanie art. 98 § 1 k.p.c., gdyż powód jest traktowany jako strona przegrywająca spór.

Natomiast powództwo o ustalenie w części obejmującej żądanie dotyczące nie powoda, ale jego żony (ustalenie, że A. M. skutecznie odstąpiła od umowy zawartej w dniu 12 listopada 2007 r. z A. B.) zasadnie zostało merytorycznie rozpoznane i oddalone przez Sąd Okręgowy. Przyczyną uzasadniającą oddalenie powództwa w tej części jest nieposiadanie przez powoda legitymacji czynnej do dochodzenia roszczeń przysługujących A. M..

W orzecznictwie przyjmuje się, że legitymacja procesowa czynna oznacza możliwość występowania w konkretnym procesie w charakterze powoda i przysługuje osobie wskazanej w ustawie. Zwykle jest to osoba mająca interes prawny w uzyskaniu orzeczenia określonej treści. Podnosi się również, że legitymacja procesowa wskazuje kwalifikację materialną podmiotów prowadzących spór, w tym znaczeniu, że powód powinien być uprawniony do występowania z żądaniem udzielenia mu ochrony prawnej w stosunku do pozwanego, a ten zobowiązany wobec niego do określonego zachowania się; dotyczy zatem możliwości określenia, czy w procesie występują w charakterze strony te podmioty, które są jednocześnie podmiotami stosunku prawnego będącego przedmiotem procesu. W każdej sprawie cywilnej obowiązkiem sądu jest rozstrzygnięcie, czy strony są jednocześnie stronami spornego stosunku prawnego, a stwierdzenie braku tej zgodności prowadzi do stwierdzenia braku legitymacji procesowej po stronie powoda lub pozwanego, czego skutkiem jest oddalenie powództwa (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 2005 r., III

CZP 89/04, OSNC 2006/1/4, uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2006 r., III CZP 121/05, OSNP 2007/3-4/50, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2017 r., I PZ 31/16, Lex nr 2238245).

Jak słusznie wskazał Sąd Okręgowy powód i jego żona zarówno w chwili zawierania, w dniu 12 listopada 2007 r., z pozwanym umowy sprzedaży, jak i w dacie wyrokowania pozostawali w ustroju rozdzielnosci majątkowej. Zgodnie z art. 51 k.r.o. w razie umownego ustanowienia rozdzielnosci majątkowej, każdy z małżonków zachowuje zarówno majątek nabyty przed zawarciem umowy, jak i majątek nabyty później, przy czym, jak z kolei stanowi art. 51¹ k.r.o., każdy z małżonków zarządza samodzielnie swoim majątkiem. Oznacza to, że na mocy art. 51¹ k.r.o. małżonek pozostaje co do zasady jedynym uprawnionym do posiadania i korzystania ze swojego majątku (K. Osajda (red.), Tom V. Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz. Przepisy wprowadzające KRO. Warszawa 2017, komentarz do art. 51¹ k.r.o. teza 9).

Zatem powód nie jest uprawniony do podejmowania działań prawnych, które dotyczą majątku osobistego jego żony i dlatego powództwo w części obejmującej ustalenie stosunku prawnego związanego z majątkiem osobistym A. M. podlegało oddaleniu. Z tych samych przyczyn oddaleniu podlegało powództwo w zakresie dotyczącym roszczenia odszkodowawczego. Powód nie posiada bowiem także legitymacji czynnej do dochodzenia roszczenia o naprawienie szkody, jaką w majątku osobistym jego żony miał wyrządzić pozwany, a polegającej na pozbawieniu A. M. możliwości czerpania korzyści z nieruchomości.

Chociaż odpowiedzialność odszkodowawcza z art. 471 k.c. zachodzi w ramach relacji wierzyciel – dłużnik, to jednak wierzyciel mógłby skutecznie domagać się od dłużnika odszkodowania obejmującego uszczerbek doznany przez osobę trzecią, ale tylko wtedy gdy działa jako zastępca pośredni tej osoby (np. zleceniobiorca, spedytor, przewoźnik, komisant, agent). Działając jako zastępca pośredni wierzyciel czyni to we własnym imieniu, ale na rachunek poszkodowanego, przy czym uzyskane odszkodowanie ma obowiązek przekazać osobie zastępowanej na podstawie stosunku prawnego, który go z nią łączy. Natomiast powód nie wykazał w rozpoznawanej sprawie istnienia pomiędzy nim a żoną stosunku prawnego, na podstawie którego byłby legitymowany czynnie do dochodzenia roszczeń odszkodowawczych dotyczących jej majątku osobistego.

Skarżący zakwestionował w apelacji także rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego o oddaleniu jego roszczeń odszkodowawczych. Główną przyczyną oddalenia powództwa w tym zakresie było nieudowodnienie przez powoda faktu poniesienia szkody majątkowej, dotyczącej jego majątku osobistego. Sąd pierwszej instancji stwierdził, iż właśnie z tej przyczyny nie mógł uwzględnić, na podstawie art. 471 k.c., roszczenia odszkodowawczego T. E. nawet gdyby zaistniały przesłanki do odstąpienia przez powoda od umowy sprzedaży w wyniku złożenia oświadczenia z dnia 23 października 2015 r. Powód w zarzutach apelacyjnych, podważając trafność rozstrzygnięcia w tym zakresie, podniósł, iż zgłosił, (w celu wykazania faktu poniesienia szkody), wniosek dowodowy o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego, który został bezzasadnie oddalony przez Sąd Okręgowy.

W ramach odpowiedzialności odszkodowawczej z art. 471 k.c. szkoda jest rozumiana w sposób określony w art. 361 § 2 k.c. jako strata (szkoda rzeczowista) i utracone korzyści. Pod pojęciem utraconych korzyści rozumieć należy m.in. spodziewany, lecz utracony zysk z władania rzeczą (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2016 r., II CSK 172/15, Lex nr 2010214).

W przypadku żądania zapłaty odszkodowania w kwocie 50.000 zł (z tytułu szkody rzeczowej) T. E. ograniczył się do wskazania, że szkoda ta wynika z kosztów, jakie poniósł w związku z niewykonaniem zobowiązania w terminie. Nie sprecyzował przy tym, o jakie koszty chodzi i nie wykazał ich wysokości. Podał jedynie, że zestawienie kosztów przedstawi później, czego jednak nie uczynił i to również na etapie postępowania apelacyjnego, znając już przyczyny oddalenia powództwa.

Natomiast przyczyną oddalenia powództwa w części obejmującej roszczenie o zapłatę odszkodowania w kwocie 500.000 zł (z tytułu utraconych korzyści w związku z niemożnością ulokowania w budynku posadowionym na nabytej nieruchomości archiwum związanego z prowadzoną przez T. E. działalnością gospodarczą), było niewykazanie utraty tych korzyści i ich wysokości. Sąd Okręgowy potwierdził, iż wprawdzie T. E., celem wykazania powyższej okoliczności,

złożył wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego, ale nie przedstawił żadnych dokumentów, w oparciu o które biegły mógłby te korzyści ustalić.

Sąd Apelacyjny w pełni podziela stanowisko Sądu Okręgowego, wyrażone w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, że zadaniem biegłego sądowego jest udzielenie sądowi, na podstawie posiadanych wiadomości fachowych i doświadczenia zawodowego, informacji i wiadomości niezbędnych do ustalenia i oceny okoliczności sprawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2003 r., IV CKN 1763/00, Legalis nr 59166). Dowód z opinii biegłego nie służy natomiast uzupełnianiu twierdzeń strony o faktach czy nawet do czynienia ustaleń w zakresie faktów możliwych do stwierdzenia na podstawie innych środków dowodowych. Dowód ten może być wykorzystany do weryfikowania wymagających wiedzy specjalnej powiązań między ustalonymi faktami albo do wyprowadzenia z tych faktów wniosków, których sformułowanie wymaga wiedzy specjalistycznej (art. 278 k.p.c.) (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2012 r., I CSK 200/11, Legalis nr 457195).

Zatem w sposób właściwy, w rozpoznawanej sprawie, Sąd Okręgowy nie uwzględnił wniosku powoda o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego, w sytuacji gdy T. E. nie przedstawił faktów, których weryfikacja wymagała wiadomości specjalnych (w szczególności w zakresie korzyści, które miał utracić wskutek niemożności archiwizowania w budynku posadowionym na nabytej nieruchomości dokumentacji związanej z prowadzoną działalnością gospodarczą). Powód nie przedstawił sposobu kalkulacji tych korzyści, a nawet jakichkolwiek danych, w oparciu o które można byłoby oszacować jego poniesioną z tego tytułu szkodę, (np. informacji dotyczących rodzaju, ilości i czasu archiwizowania dokumentacji).

Wbrew zarzutom apelującego Sąd Okręgowy, oddalając wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego, nie pozbawił T. E. prawa do sądu (art. 45 Konstytucji RP) oraz prawa do rzetelnego procesu (art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności). Sam fakt wydania przez sąd wyroku oddalającego powództwo nie może być bowiem utożsamiany z pozbawieniem strony tych praw, jeżeli miała możliwość przedstawienia sądowi swych racji, a sąd właściwie zbadał jej twierdzenia, argumenty i dowody. Podkreślić trzeba, iż prawo do sądu i prawo do rzetelnego procesu nie gwarantują stronie korzystnego wyniku postępowania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2018 r., II CSK 422/17, Lex nr 2549192, Andronicou i Constantinou p-ko Cyprówi, skarga nr 25052/94, wyrok ETPCz z dnia 9 października 1997 r.).

Z uwagi na powyższe apelacja w pozostałej części, na podstawie art. 385 k.p.c., została oddalona jako bezzasadna, o czym Sąd Apelacyjny orzekł jak w punkcie 2 sentencji wydanego wyroku

Marzena Miąskiewicz Edyta Jefimko Robert Obrębski